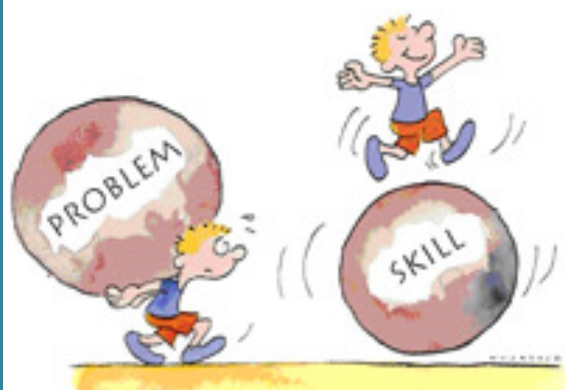

Juni 2012

MARLOES
HELLINGS

DE GROEP IS TE VERANDEREN!

*Goed gedrag
kun je leren!*

Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg M-SEN - Gedragsspecialist Den Bosch

| Begeleider: Drs. F. Kemmeren

| Marloes Hellings 2028400

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Samenvatting.....	4
Inleiding	6
Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling	9
1.1 Aanleiding.....	9
1.2 Onderzoeksvraag en deelvragen	10
1.2.1 Doel van het onderzoek.....	10
1.2.2 Doel in het onderzoek	10
1.2.3 Onderzoeksvraag	11
1.3 Mijn leerdoel	11
1.4 Verwachtingen.....	11
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	13
2.1 Buiten spelen.....	13
2.2 Jongens.....	13
2.3 Positive Behavior Support [PBS]	14
2.4 Kids' Skills	16
2.5 Oplossingsgericht coachen	17
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie.....	18
3.1 Onderzoeksstrategie	18
3.2 Onderzoekseenheden	18
3.3 Onderzoeksprotocol	19
3.4 Onderzoeksmethoden	19
3.4.1 Interview	19
3.4.2 Vragenlijst.....	20
3.4.3 Observatie	20

3.5 Validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie.....	21
3.6 Data-analyse	22
Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten	23
4.1 Vragenlijst.....	23
4.2 Observaties	26
4.3 Interview	27
4.3.1 Interview leerkrachten beginmeting.....	27
4.3.2 Interview leerkrachten eindmeting.....	28
Hoofdstuk 5 Conclusies	30
5.1 Deelvraag 1	30
5.2 Deelvraag 2	31
5.3 Deelvraag 3	31
5.4 Deelvraag 4	32
5.5 Onderzoeksvraag	33
5.5 Aanbevelingen.....	34
5.6 Inclusie	35
Hoofdstuk 6. Evaluatie onderzoek	36
6.1 Verwachtingen.....	36
6.2 Opzet en uitvoering	36
6.3 Samenwerking.....	37
6.4 Persoonlijke groei.....	38
6.5 Ethiek	39
Nawoord	40
Literatuurlijst	41
Bijlagen.....	43
Bijlage 1 Toestemmingsformulier	43
Bijlage 2 Centrum School en Veiligheid	44

Bijlage 3 Stappenplan Kids' Skills	45
Bijlage 4 Eind enquête	48
Bijlage 5 Matrix observatie	50

Samenvatting

Hieronder geef ik een samenvatting van het onderzoek. Ik heb onderzocht of ik als gedragsspecialist met de betrokkenheid van leerkrachten en jongens van groep 6 het samenspel bij het buitenspel kunt verbeteren. Ik heb dit gedaan met behulp van Kids' Skills. Kids' Skills (Furman, 2007) is een methode gebaseerd op de principes van het oplossingsgericht werken. Verder heb ik gekeken of je Kids' Skills kunt combineren met enkele belangrijke werkwijzen van Positive Behavior Support¹ (Golly & Sprague, 2011) om de kinderen houvast te geven. Dit alles is in samenwerking met de leerkrachten bedacht en uitgevoerd, in een periode van acht weken, op een reguliere basisschool met acht jongens van groep 6.

Het doel van het onderzoek was om te onderzoeken op welke wijze men het samenspel tijdens het buitenspelen bij jongens kan verbeteren. Dit wilde ik bereiken met behulp van de leerkrachten en de jongens van groep 6. Een belangrijk onderdeel van het onderzoek was het werken met Kids' Skills en PBS en de combinatie tussen deze twee methoden. Tijdens dit onderzoek leerden de leerkrachten hoe ze een groep kinderen een vaardigheid aan kunnen leren. De leerlingen hebben geleerd om zich aan regels te houden en om samen met elkaar het voetballen tijdens het buitenspelen te verbeteren. Ook werd bekeken wat het voor de praktische aanpak betekent bij ons op school.

Mijn persoonlijke doel tijdens het onderzoek was handelingsbekwaam te worden in het begeleiden van leerkrachten om een 'probleem' positief aan te pakken. Ik wilde handelingsbekwaam te werk gaan om het gedrag van leerlingen om te buigen met de betrokkenheid van de desbetreffende leerkrachten en deze leerlingen. Een belangrijk doel voor mij was mezelf sterker maken in het oplossingsgericht coachen van collega's. Daarin wil ik mezelf als coach blijven ontwikkelen.

Uit mijn literatuurstudie blijkt dat Kids' Skills en PBS goed te combineren zijn. Ook staat er beschreven dat je Kids' Skills met een groep kinderen kunt uitvoeren. Volgens van der Naald (2006) is het ook zo dat sociaal onhandige kinderen die

¹ In het vervolg van het onderzoek kort ik Positive Behavior Support af tot PBS.

moeilijk met anderen kunnen omgaan en vaak ruzie hebben, meer buiten moeten spelen. Volgens het Centrum School en Veiligheid (2011) is het belangrijk voor jongens dat ze duidelijke regels hebben en daar vragen ze dan ook om. De leerkrachten gaan met behulp van Kids' Skills samen met de kinderen een doel bepalen om het voetballen te verbeteren en daarnaast zetten we PBS in om het leerkrachtgedrag te veranderen en duidelijke regels op te stellen.

Uit mijn onderzoek blijkt dat ik als gedragsspecialist met de betrokkenheid van de leerkrachten het buitenspel kan verbeteren door oplossingsgericht aan de slag te gaan. Als gedragsspecialist kan ik de betrokkenheid van de jongens van groep zes vergroten door veel uit hen zelf te laten komen door middel van het inzetten van Kids' Skills. Dit heb ik gedaan door de leerkrachten aan te sturen om aan de hand van de stappen van Kids' Skills met hen aan de slag te gaan. De kinderen krijgen dan sterk het gevoel dat zij bepalen wat en hoe iets verbeterd wordt. Doordat ze zelf mogen bepalen zijn ze meer gemotiveerd. Uit dit onderzoek kan ik concluderen dat er een flinke vooruitgang is geboekt in het samenspel bij het buitenspelen van de jongens van groep 6.

De resultaten uit dit onderzoek zijn geldend voor acht jongens in de leeftijd van 9 tot 10 jaar. Ik verwacht dat dit voor veel meer leeftijdsgroepen toepasbaar is. Er is verder onderzoek nodig om dit vast te stellen.

Gekeken naar de literatuur vanuit Kids' Skills en het onderzoek kan ik u adviseren om bij gedragsverandering altijd het kind te betrekken, omdat je dan een gemotiveerd kind krijgt en motivatie leidt tot leren. Janson (2007) geeft ook aan dat de enige kans op succes ontstaat, als de leerling onderwerp wordt en weet wat het oplevert. Het kind is immers de enige die kan leren, dat kan niemand van hem overnemen.

Inleiding

Mijn naam is Marloes Hellings, groepsleerkracht en gedragsspecialist in opleiding op een reguliere basisschool. Ik ben de schrijver en onderzoeker van het onderzoek. Dit meesterstuk is geschreven in het kader van de opleiding Master SEN met als specialisatie gedragsspecialist, welke ik heb gevolgd bij Fontys OSO in 's-Hertogenbosch gedurende de studie jaren 2010 - 2012. Dit onderzoek levert een grote bijdrage aan mijn professionalisering binnen het onderwijs. Wat die bijdrage is kun je in hoofdstuk 6 lezen.

Als groepsleerkracht ben ik altijd betrokken geweest bij de ontwikkeling van alle leerlingen op school. In 2010 wilde ik me verder gaan specialiseren op het gebied van leerlingenzorg met als specialiteit gedrag, waardoor ik de keuze heb gemaakt om te starten met de opleiding tot gedragsspecialist bij Fontys OSO in 's-Hertogenbosch.

Tijdens de start van het tweede studiejaar heb ik gekozen om met mijn meesterstuk in te steken op samenspel tijdens het buitenspelen van jongens van groep 6. Er wordt al jaren gezegd dat de jongens van die groep niet fijn buitenspelen en dat er veel ruzie en onenigheid is. Ondanks dat er meerdere leerkrachten geprobeerd hebben veranderingen teweeg te brengen is het niet gelukt een fijn klimaat te ontwikkelen bij het samenspel van de jongens uit groep 6 tijdens het buitenspelen. De onderzoeksgroep op de basisschool bestaat uit 8 jongens en 2 leerkrachten uit groep 6. Zij willen allen graag meewerken aan dit onderzoek (bijlage 1). De leerkrachten zijn degenen die de interventies onder nauwgezette begeleiding van mij, als onderzoeker, met de onderzoeksgroep uitvoeren.

Ik denk dat de ontwikkeling van het kind en de schoolontwikkeling met elkaar verbonden zijn. Als de schoolbeleving van het kind niet positief is, dan heeft het een negatief effect op de sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling. Een taak van leerkrachten is dat de gehele ontwikkeling van een kind positief kan verlopen, zodat een kind zich ook positief kan ontwikkelen. Ik denk dat je als leerkracht erg sturend kunt zijn bij het bevorderen van positief samenspel. Verandering in het kind, maar zeker ook verandering in de omgeving en in verwachtingen van de omgeving.

Hiervoor heeft de module over 'brede aanpak gedrag' gegeven door drs. F. Kemmeren (2012) mij geïnspireerd. Ik zie daardoor mogelijkheden om via dit onderzoek te onderzoeken of je PBS kunt gebruiken als ondersteuning voor verbetering van het buitenspel. Ik ben naar een bijeenkomst van PBS geweest om meer te weten over te komen over doelmatige strategieën in de school. Tijdens de modulebijeenkomsten en een bijeenkomst over PBS ben ik er achter gekomen dat je goed gedrag kunt leren!

Tijdens het onderzoek wil ik me richten op het inzetten van Kids' Skills met groepen kinderen. Mijn motivatie hiervoor is de afgelopen jaren flink versterkt. Ik heb al met veel succes en plezier de sociale vaardigheden van kinderen met behulp van Kids' Skills verbeterd. Ik ben zelf erg benieuwd hoe het uit zal pakken als je dit met een groep kinderen gaat opzetten. Dit oplossingsgerichte werken kan naar mijn idee veel perspectief bieden.

Reden te meer om voor mijn meesterstuk te kiezen voor een onderwerp waarbij oplossingsgericht werken, maar ook de omgeving van de leerlingen centraal staat. Deze kreet is ook een motivatie om voor een goed onderzoek te gaan: *O ja, wees gewaarschuwd, je hebt ook een hoop plezier* (Furman, 2007). Als het dan even tegen zit of geen zin heb, denk ik terug aan het plezier dat ik ermee heb.

Het onderzoek is relevant als er positieve veranderingen zijn waar te nemen. Het belangrijkste vind ik dat de kinderen het buitenspel zelf als prettig ervaren. Dit zal ten goede komen aan het klassenklimaat. Mocht dit niet het geval zijn, dan zal ik samen met de leerkrachten actief blijven zoeken naar andere mogelijkheden.

Voor mezelf hoop ik te bereiken dat dit onderzoek gaat bijdragen in mijn professionele ontwikkeling. Ik wil, na dit onderzoek, in staat zijn om samen met groepsleerkrachten een verandering in het samenspel bij kinderen tot stand te brengen. Ik wil ook dat mijn kennis op het gebied van samenspel van jongens vergroot wordt, zodat ik deze kennis ook bij andere leerlingen van de school kan toepassen.

Ook hoop ik collega's te kunnen enthousiasmeren om te gaan werken met een andere werkwijze op het gebied van buitenspelen. Ik doel dan op het anders surveilleren en het voeren van oplossingsgerichte gesprekken met de kinderen over wat er veranderd kan worden om situaties prettiger te laten verlopen.

Als laatste is dit onderzoek relevant voor gedragsspecialisten. Er zal gewerkt worden met de veelgebruikte methode Kids' Skills. Door de omgeving aan te passen ga ik onderzoeken of dat de combinatie van PBS en Kids' Skills tot succes kan leiden.

In hoofdstuk 1 staat uitgebreid beschreven wat de aanleiding van dit onderzoek is. In hoofdstuk 2 kan de lezer een theoretische onderbouwing verwachten ten aanzien van de onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen. In hoofdstuk 3 wordt beschreven op welke wijze het onderzoek zal worden vorm gegeven. Hoofdstuk 4 geeft een presentatie weer van alle onderzoeksdata. Aansluitend worden in hoofdstuk 5 de conclusies getrokken. In hoofdstuk 6 wordt teruggeblikt op het gehele onderzoek en mijn eigen ontwikkeling.

Hoofdstuk 1 Aanleiding en probleemstelling

In dit hoofdstuk beschrijf ik wat de aanleiding is om tot dit onderzoek te komen, wat de onderzoeksvragen zijn, wat mijn leerdoel is en wat ik verwacht te bereiken.

1.1 Aanleiding

Naar aanleiding van een hulpvraag van collega leerkrachten is mijn onderzoek naar goed samenspel van jongens van groep 6 ontstaan. Zelf had ik andere ideeën in gedachten, maar ik heb gelezen en ervaren dat het beter is om met een hulpvraag van een ander aan de slag te gaan, dan zelf iets bedenken en een hulpvraag te creëren voor een ander (Cauffman & van Dijk, 2009).

Er wordt al enkele jaren gezegd dat de jongens van die groep niet gezellig buitenspelen en dat er veel ruzie en onenigheid is. Ondanks dat er meerdere leerkrachten geprobeerd hebben veranderingen te weeg te brengen is het niet gelukt een goed klimaat te ontwikkelen voor het samenspel van de jongens uit groep 6 tijdens het buitenspelen.

Op dit moment spelen een aantal belangrijke zaken een rol. Er is een leerling verhuisd en een leerling uit deze groep verwijderd. De leerling die verwijderd werd, drukte een agressieve en negatieve stempel op de groep. Hij bepaalde de regels en het spel. Andere kinderen imiteren zijn gedrag. De leerkrachten hadden verwacht dat de groep gezellig buiten zou kunnen spelen, nadat hij uit de groep was, maar dat was niet het geval. Ook zijn de jongens een nieuwe verdeling in de rangorde aan het maken. Ondanks dat is het klimaat buiten niet fijn voor de kinderen. Dit hebben de leerkrachten aangegeven tijdens een gesprek over het klimaat tijdens het buitenspelen bij de start van het onderzoek.

Om ongewenst jongensgedrag in banen te leiden zijn er een aantal zaken waar je als school aan moet denken: grenzen, sfeer, klimaat in de klas en de rol die overlast gevende jongens spelen op school (Centrum School en Veiligheid, 2011). Met deze theorie ga ik in mijn onderzoek rekening houden.

Tijdens mijn studie ben ik enthousiast geworden over Kids' Skills (Furman, 2007) en Positive Behavior Support (Golly & Sprague, 2011). Ik vind het belangrijk om het kind te betrekken bij de te leren vaardigheden. Ik heb ervaren dat kinderen dan meer gemotiveerd zijn om aan de ontwikkeling van de eigen vaardigheden te werken. Furman (2007) zegt hierover dat de stappen van Kids' Skills ervoor zorgen dat de

kinderen gemotiveerd blijven. Ook hebben kinderen regels nodig met de daarbij behorende controle op een positieve manier. Golly & Sprague (2011) geven aan dat je veiligheid, respect en verantwoordelijk gedrag tussen leerlingen onderling kunt bevorderen door positieve en corrigerende feedback te geven. Dit samen lijkt mij de ideale combinatie om kinderen gedragsverwachtingen aan te leren. Bij de vraag van mijn collega's zag ik een mogelijkheid om uit te proberen of je Kids' Skills en PBS kunt combineren en of dat het gewenste resultaat oplevert wat ik voor ogen heb.

1.2 Onderzoeksvraag en deelvragen

1.2.1 Doel van het onderzoek

In mijn onderzoek wil ik gaan kijken hoe je Kids' Skills kunt combineren met duidelijke regels en de controle van de leerkrachten op het naleven van de regels met behulp van PBS. Hierbij wordt ook gewerkt aan een te leren vaardigheid voor de groep. Nu heeft men ervaring met een vaardigheid van één leerling middels Kids' Skills. Tijdens dit onderzoek leren de leerkrachten hoe ze een groep kinderen een vaardigheid aan kunnen leren. De leerlingen gaan leren om zich aan regels te houden en om samen met elkaar een onderdeel van het buitenspel te gaan verbeteren.

1.2.2 Doel in het onderzoek

In mijn onderzoek wil ik te weten komen hoe ik als gedragsspecialist het buitenspel van de jongens van groep 6 van onze school kan verbeteren. Dit wil ik gaan bereiken met behulp van de leerkrachten en de jongens van groep 6. Ik onderzoek met behulp van de literatuur wat er verstaan wordt onder goed samenspel. Een belangrijk onderdeel van het onderzoek wordt het werken met Kids' Skills, PBS en mogelijk een combinatie van beide. Ook gaan we als school kijken wat het betekent voor de praktische aanpak bij ons op school. Een belangrijk doel voor mij is mezelf sterker maken in het oplossingsgericht coachen van collega's.

1.2.3 Onderzoeksvraag

‘Hoe kan ik als gedragsspecialist, met de betrokkenheid van de leerkrachten en jongens van groep zes, het samenspel tijdens het buitenspelen verbeteren?’

Het antwoord van de onderzoeksvraag wil ik verkrijgen door met onderstaande deelvragen aan de slag te gaan.

Deelvragen:

- 1- Wat is goed samenspel bij jongens tijdens het buitenspelen?
- 2- Is Kids’ Skills te combineren met PBS en wat levert het op?
- 3- Wat betekent het voor de praktische aanpak van buitenspel in de toekomst bij ons op school?
- 4- Hoe kan ik mijn collega’s effectief coachen?

1.3 Mijn leerdoel

Oplossingsgericht werken spreekt mij aan. Na een tweedaagse studiedag over oplossingsgericht werken ben ik hiermee steeds aan het experimenteren en pas ik al veel toe in de praktijk. Mijn manier van denken is niet altijd oplossingsgericht en daarom wil ik mezelf ertoe zetten en bekwamen in goede oplossingsgerichte gesprekken te voeren met anderen. In dit meesterstuk zal ik me toespitsen op oplossingsgerichte gesprekken met collega’s en oplossingsgericht aan het werk gaan met kinderen. Uit eigen ervaring weet ik dat als je zelf je eigen leerdoel kunt kiezen, je veel gemotiveerder bent dan dat anderen bepalen wat jij moet leren. Bij het oplossingsgericht coachen van leerkrachten zie ik meer mogelijkheden dat leerkrachten aan de slag gaan met datgene wat ze ‘zelf’ bedacht hebben. Ze zijn hiervoor dan gemotiveerder.

1.4 Verwachtingen

Mijn verwachtingen van het onderzoek zijn, dat de leerlingen op de speelplaats op een positieve manier een potje voetbal kunnen spelen, zonder dat ze ruzie maken of stoppen als het niet naar hun zin is.

Ik ben tevreden als er na de uitvoering van mijn onderzoek bij de jongens van groep 6 duidelijkheid is over hoe ze buitenspelen aangenaam voor zichzelf en voor elkaar kunnen maken en dat ook laten zien. Ik ben ook tevreden als de leerlingen zelf aangeven dat het buitenspelen prettiger verloopt. Dit kan ik terug zien bij het werken

met schalen over wat kinderen willen leren, in het werkboekje van Kids' Skills (bijlage 3) en aan de vergelijking van de begin- en eindenquête.

Van de leerkrachten verwacht ik dat ze observeren en corrigeren door 'aanwezig' te zijn op het plein en dit alles op een oplossingsgerichte/positieve manier. Dat ze de regels duidelijk maken aan de kinderen en dat ze met de jongens oefenen hoe ze zich moeten gedragen. Verder kunnen de kinderen met de groep een leerdoel aangeven waarbij gebruik wordt gemaakt van de oplossingsgerichte manier van Kids' Skills. Hierbij verwacht ik dat de leerkrachten dit een volgende keer zelfstandig met de kinderen op kunnen zetten en dat ze de lijn doortrekken. Daarnaast zou een ideale situatie ontstaan als er schoolbreed meer gebruik gemaakt wordt van Kids' Skills. Dat kinderen daarbij zelf aan mogen geven wat ze willen leren en dat leerkrachten daarbij een helpende hand bieden.

In hoofdstuk 2 ga ik mijn onderzoek theoretisch onderbouwen.

Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing

In dit hoofdstuk beschrijf ik de theorie voor het onderzoek. De theorie heeft een brugfunctie in het onderzoek tussen het onderwerp en de vraagstelling (Harinck, 2010). Voor de deelvragen 1, 2 en 4 wordt de literatuur bestudeerd in onderstaande paragrafen.

2.1 Buiten spelen

Buitenspelen vind ik erg belangrijk. Buiten zoeken kinderen elkaar op en spelen samen. Ze verkennen de wereld samen en kletsen over allerlei zaken. Tussendoor leren ze omgaan met elkaar, omgaan met verschillen en allerlei omstandigheden en ze leren samenwerken. Ze vormen buiten een groep en leren te vertrouwen op elkaar. Volgens van der Naald (2006) leren ze nog meer, want samen buiten bezig zijn, is anders dan samen een puzzel in elkaar leggen of televisie kijken. Ze leren omgaan met weerstand, omgaan met onverwachte dingen, compromissen sluiten met vriendjes, afspraken maken en nakomen, enzovoort.

Sociaal onhandige kinderen die moeilijk met anderen kunnen omgaan en vaak ruzie hebben, moeten misschien wat meer buiten spelen. Daar zijn ook anderen aanwezig dan de leerkracht of de eigen ouders die corrigerende opmerkingen maken als dat nodig is. Het is gezond voor een kind om daar mee om te leren gaan, zodat ze sociaal sterker worden (Naald, 2006). Deze informatie is van belang voor deelvraag 3: *‘Wat betekent het voor de praktische aanpak van buitenspel in de toekomst bij ons op school?’*.

2.2 Jongens

Veelal lijken gedragsincidenten te worden veroorzaakt door jongens. Misschien wel omdat zij de meeste voorvallen laten zien. Jongens zijn over het algemeen drukker, fysieker en nadrukkelijker aanwezig (Centrum School en Veiligheid, 2011).

Volgens het Centrum School en Veiligheid (2011) zijn er een aantal redenen te noemen voor ‘typisch’ jongensgedrag: hormonen en status. Jongens hebben een uitlaatklep nodig voor impulsgedrag. Dit wil niet zeggen dat jongens ongeremd hun gang kunnen gaan. Deze ontwikkeling vindt plaats binnen grenzen. Bij het buitenspelen op school is het de school die de grenzen bepaalt.

Het Centrum School en Veiligheid (2011) geeft aan dat het bij het stellen van grenzen belangrijk is dat er regels zijn. Regels zorgen voor houvast en duidelijkheid.

Regels kunnen door de school gemaakt worden, maar het is ook een goede optie om regels te maken in samenspraak met de leerlingen. Wanneer de regels samen gemaakt zijn, worden ze breed gedragen en beter nageleefd.

Bij het opstellen van regels dient de school zich ook te buigen over de wijze waarop de regels gehandhaafd moeten worden in de dagelijkse schoolpraktijk. Te veel regels zijn namelijk niet te handhaven. Een regel die niet na te leven is, kan worden geschrapt of herkadert. Bij regels handhaven horen maatregelen. De maatregelen laten zien dat de regels serieus genomen moeten worden. Dit ga ik in mijn meesterstuk doen door Positive Behavior Support (Golly & Sprague, 2011) in te zetten voor de regels en het naleven daarvan, maar ook voor het leerkrachtgedrag op het plein.

Volgens het Centrum School en Veiligheid (2011) kun je jongens het beste inzetten als leerling bemiddelaar. Hiermee geef je ze een stuk verantwoordelijkheid voor het bewaken van de sfeer op school. Ze moeten niet alleen zelf het goede voorbeeld in gedrag geven, maar ze worden ook ingezet om gedrag van hun leeftijdsgenoten te corrigeren. Die verantwoordelijkheid ga ik ze in mijn meesterstuk geven door middel van het inzetten van Kids' Skills.

2.3 Positive Behavior Support [PBS]

Ik vind het belangrijk dat er duidelijke regels zijn voor kinderen. Zowel Centrum School en Veiligheid (2011), als Golly & Sprague (2011) beamen hoe belangrijk dit is. Golly & Sprague (2011) vinden het belangrijk dat goed gedrag net zo goed onderwezen wordt als andere vakken. Hierin kan ik me helemaal vinden. Hoe meer de kinderen cognitief oefenen, hoe beter ze presteren. Dat is met gedrag natuurlijk ook zo. Dit wil ik graag duidelijk maken in mijn team, maar eerst ga ik mij richten op de leerkrachten van groep 6.

De punten uit bijlage 2 van Centrum School en Veiligheid (2011) ondersteunen mijn verhaal omdat die nauw in verband staan met PBS.

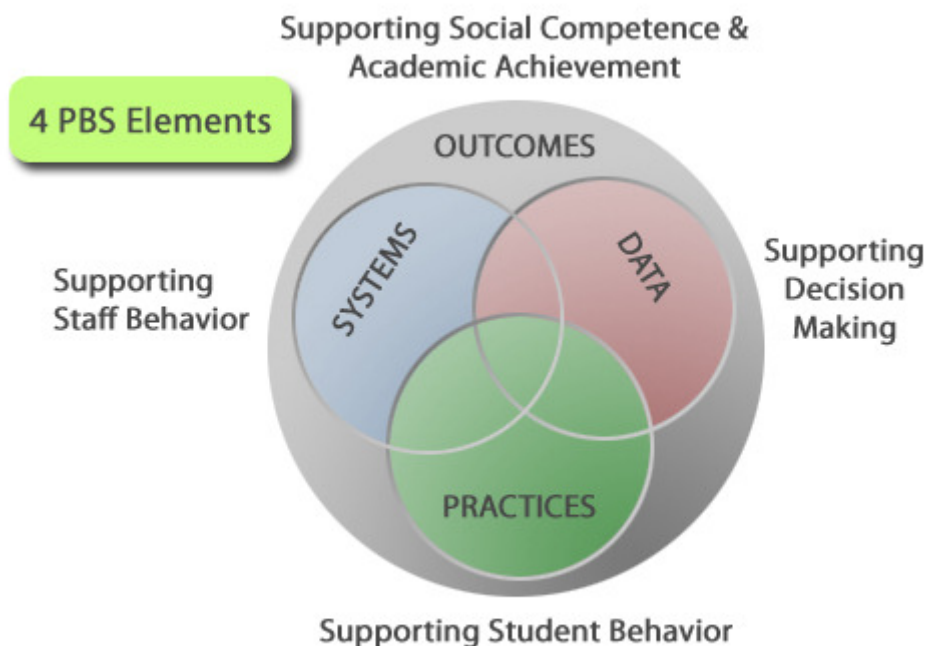
Onderstaande informatie uit PBS (Golly & Sprague, 2011) ondersteunt mijn verhaal: De basis van een doelmatig plan voor het handhaven van regels is, dat je een keer per week lesgeeft in het oefenen van regels en sociale vaardigheden (Golly & Sprague, 2011). PBS gaat uit van doelmatige gedragsregels voor de kinderen en het voorkomen van problemen door je leerkrachthouding aan te passen (Golly &

Sprague, 2011). Ze creëren een cultuur van eenduidigheid, alle leerlingen zijn erbij betrokken, de regels zijn positief geformuleerd, ze zijn gericht op alle vormen van gedrag (veiligheid, respect en verantwoordelijkheid) en alle leerlingen en leerkrachten kennen ze. We gaan de regels maken voor het buitenspelen. De groepen en leerkrachten die ook buiten zijn, worden ook op de hoogte gebracht van de regels. Zij moeten zich er ook aan houden om het beste resultaat te behalen wat betreft het gewenste gedrag tijdens het buitenspelen.

Onderzoek heeft aangetoond dat dit soort programma's, gekoppeld aan toezicht en een systeem van positieve feedback, probleemgedrag vermindert en de sfeer op school verbetert (Golly & Sprague, 2011).

Er zijn 4 elementen bij PBS die van belang zijn:

'An interactive approach that includes opportunities to correct and improve four key elements is used in school-wide Positive Behavioral Interventions and Supports [PBIS] focusing on: 1) Outcomes, 2) Data, 3) Practices, and 4) Systems. The diagram below illustrates how these key elements work together to build a sustainable system (Technical Assistance Center on Positive Behavioral Interventions and Supports, 2012).'

2.4 Kids' Skills

In voorgaande theorie wordt er vaak over gesproken dat kinderen vaardigheden moeten leren. Dit ga ik in mijn meesterstuk handen en voeten geven met behulp van het programma Kids' Skills (Furman, 2007). Kids' Skills is gebaseerd op het idee dat kinderen eigenlijk geen probleem hebben, alleen vaardigheden die zij nog niet geleerd hebben. Door belangrijke vaardigheden te leren overwint het kind de problemen die daarmee samenhangen. Het idee is dat kinderen vaardigheden moeten leren en dat het iets moet zijn wat hen aanspreekt en motiveert. De motivatie moet worden opgebouwd, de vaardigheden geoefend en de vaardigheden moeten versterkt worden door het anderen te leren.

Kids' Skills bestaat uit vijftien stappen. De stappen zijn te vinden in bijlage 3. In deze stappen wordt de nadruk gelegd op de motivatie van het kind. Het kind wordt bijvoorbeeld gemotiveerd door de vaardigheid een naam te geven, de voordelen van de vaardigheid in te laten zien, het ruim van te voren plannen van de viering en mensen zoeken die willen helpen. Wanneer een kind gemotiveerd is zal het kind ook intrinsiek gemotiveerd zijn tot een oplossing te komen.

Om te weten hoe je een sociale vaardigheid kunt aanleren, is het belangrijk om te weten op welke wijze een kind zich sociaal ontwikkelt. De sociale ontwikkeling van de leerlingen van mijn onderzoeksgroep staat nu in het teken van zich leren verplaatsen in gedachten en gevoelens van anderen (Janssens, 1995).

Ik ga Kids' Skills inzetten voor een groep kinderen en Furman (2010) zegt hier over: "Wanneer Kids Skills wordt toegepast bij een groep kinderen, of bij een gezin met meerdere kinderen kun je daar het beste alle kinderen bij betrekken. Misschien heeft niet ieder kind in de groep of in het gezin een probleem, maar alle kinderen kunnen aan een vaardigheid werken die zij moeten bijschaven. Het is voor een kind gemakkelijker te accepteren dat hij een vaardigheid moet leren wanneer alle kinderen in de groep of in het gezin eveneens een vaardigheid leren."

2.5 Oplossingsgericht coachen

Het coachen van leerkrachten is één van de taken van de gedragsspecialist. Ik wil mezelf hierin vaardiger maken en daarbij is theorie, praktijk en persoon belangrijk. In dit hoofdstuk wordt de theorie besproken. Na een theoretische basis te hebben ga ik het in de praktijk uitproberen en daar leer ik als persoon van.

Oplossingsgericht coachen is in gesprek met anderen kijken naar mogelijkheden en niet naar problemen (Jong & Berg, 2004). Ik vind het zelf ook belangrijk om verder te kijken dan het probleem, want je moet toch naar oplossingen om verder te komen met kinderen en volwassenen. Dit is ook wat Golly & Sprague (2011) en Furman (2007) in hun literatuur beschrijven. Deze manier van coachen sluit mooi aan bij de aanpak in dit meesterstuk.

De Zevenstappendans

(Cauffman & van Dijk, 2009, p. 81)

De zevenstappendans is een bruikbaar hulpmiddel om in gesprek te gaan met anderen. Ik wil in gesprekken met de leerkrachten hiervan gebruik gaan maken, omdat het mij een leidraad geeft om een oplossingsgericht gesprek te voeren. Gesproken wordt over de zevenstappendans, omdat de stappen willekeurig door elkaar en niet altijd allemaal gebruikt hoeven te worden (Cauffman & Dijk, 2009).

In mijn meesterstuk ga ik oplossingsgericht aan de slag met leerkrachten aan de hand van oplossingsgericht coachen en met de kinderen met behulp van Kids' Skills. De te leren vaardigheden komen dus veelal uit de leerkrachten en kinderen zelf, wat maakt dat ze gemotiveerder zijn om iets te leren.

In hoofdstuk 3 wordt de onderzoeksmethodologie beschreven.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

In dit hoofdstuk is te lezen op welke wijze het onderzoeken van de onderzoeks- en deelvragen praktisch vorm gaat krijgen. Dit gebeurt door middel van een beschrijving van de onderzoeksstrategie, onderzoekseenheden, onderzoeksprotocol, onderzoeksmethoden, betrouwbaarheid, validiteit en triangulatie.

3.1 Onderzoeksstrategie

Voor het onderzoek dat uitgevoerd wordt, heb ik gekozen voor een quasi-experiment (Harinck, 2010). Dit type onderzoek is gericht op de vraag of een bepaalde handeling of aanpak effectief is en tot resultaten leidt. Binnen het onderzoek is er geen controlegroep en wordt er alleen gewerkt met een experimentele groep. Dat mijn onderzoek quasi-experimenteel van karakter is, komt door onderstaande punten:

- Het onderzoek bestaat uit een begin- en eindmeting.
- De controlegroep is achterwege gelaten, omdat ik binnen de onderzoeksgroep de vooruitgang wil meten.
- Ook is het niet haalbaar om een vergelijkbare controlegroep samen te stellen, waardoor je dus ook het verschil niet kunt meten.
- De insteek is Kids' Skills en PBS te combineren om te bekijken wat het in de toekomst voor onze school kan opleveren.

Het onderzoekstype van dit onderzoek is programma-evaluatie op klassenniveau. Ik ga me hierbij richten op het onderzoeken van de effectiviteit van beide aanpakken. Ook onderzoek ik mijn eigen handelen met betrekking tot het coachen van leerkrachten, wat een onderdeel is uit actieonderzoek. Het accent ligt op programma-evaluatie.

3.2 Onderzoekseenheden

De doelgroep van dit onderzoek bestaat uit acht jongens van groep 6. De leerlingen staan samen met de onderzoeker en de leerkrachten centraal in dit onderzoek.

De vragenlijst wordt vooraf met de leerkrachten besproken, zodat zij aan kunnen geven wat ze willen weten van de kinderen. Ook wordt de vragenlijst met de kinderen doorgesproken, zodat er geen misverstanden over de vraagstelling kan ontstaan.

De informatiebronnen van dit onderzoek zijn de literatuur, zoals in hoofdstuk 2 staat vermeld, de leerlingen, leerkrachten en de onderzoeker.

3.3 Onderzoeksprotocol

Bij aanvang van de dataverzameling worden een enquête, observatie en interview afgenomen. Op deze manier wordt een eerste meting gedaan, gericht op het buitenspelen van de jongens van groep 6. Aan de hand van de eerste uitkomsten uit de vragenlijst zal door de leerlingen bepaald worden, waaraan gedurende de onderzoeksperiode op het gebied van het buitenspelen zal worden gewerkt. De begeleiding is van oplossingsgerichte aard. Door zelf na te denken over verandering en verbetering nemen de kinderen en de leerkrachten hun eigen denken en handelen mee om tot verbetering van het buitenspelen te komen.

De leerkrachten en kinderen houden gedurende de onderzoeksperiode de vorderingen van het buitenspelen bij. Dit gebeurt in de vorm van een werkboek dat gebaseerd is op het werkboek van Kids' Skills. In verband met eventuele plagiaat is het vaardighedenboekje (Hellings, 2012) niet in dit onderzoek opgenomen. Mocht er na het lezen van dit onderzoek interesse zijn naar het vaardighedenboekje, wordt er verzocht contact op te nemen met de onderzoeker.

Zelf ga ik in de periode van 2 maanden, naast de begin- en eindmeting, tussentijds twee keer observeren. Tijdens deze periode wordt er door de leerkrachten gewerkt met de volgende ideeën van PBS (Golly & Sprague, 2011):

- duidelijke regels voor het buitenspel;
- oefenen hoe je fijn buiten speelt met behulp van Kids' Skills;
- rondlopen tijdens het buitenspel, zodat de leerlingen je aanwezigheid zien en je in kunt grijpen waar nodig.

3.4 Onderzoeksmethoden

Om een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag en deelvragen is het volgens Harinck (2010) belangrijk om een plan te maken over het verzamelen van de gegevens. Ik heb gekozen voor de volgende methoden: interview, vragenlijst en observatie. Hieronder ga ik daar verder op in.

3.4.1 Interview

Harinck (2010) geeft aan dat een interview een uitwerking van een gesprek tussen twee personen is. Het gesprek heeft als doel het verzamelen van informatie. Het beginesprek met de leerkrachten ga ik helemaal open laten. Ik ga een open gesprek voeren over het buitenspel en voetbalspel. Hierin kunnen de leerkrachten

alle vragen en opmerkingen kwijt. Samen met de leerkrachten ga ik kijken naar wat we van de kinderen willen weten en dus maken we samen een vragenlijst afgestemd op onze behoeften. Hierdoor worden de leerkrachten mede-eigenaar van het probleem en worden ze betrokken bij de oplossing. Voor de eindmeting stel ik wel een vragenlijst op. Het doel van dit eindinterview is erachter komen hoe de leerkrachten het project en mijn coaching ervaren hebben.

3.4.2 Vragenlijst

Een vragenlijst is een gestructureerd instrument, dat bestaat uit een aantal vragen en stellingen en daarbij behorende antwoordmogelijkheden (Harinck, 2010). De gebruikte vragenlijst voor de leerlingen is een gemengde vragenlijst (bijlage 5) die bestaat uit gesloten en open vragen. De vragenlijsten die zijn opgesteld, zijn tot stand gekomen door samenwerking met de leerkrachten en door gebruik te maken van de relevante literatuur. De gesloten vragen dienen antwoord te geven op de beleving van de leerlingen tijdens het buitenspelen. De open vragen zijn erop gericht om te achterhalen wat voor regels de kinderen hanteren tijdens het buitenspelen en hoe ze het buitenspelen willen verbeteren. Zowel Harinck (2010) als Kallenberg e.a. (2007) en Baarda (2010) geven aan dat een vragenlijst de betrokkenheid van de leerlingen bij het proces verhoogd. Ik vind het belangrijk dat leerlingen serieus genomen worden en dat deze vragenlijst de leerlingen aan het denken zet over het buitenspelen, zodat we daarna aan de slag kunnen met het verbeteren van het buitenspel.

Aan het einde van de interventieperiode nemen we dezelfde vragenlijst af met een extra vraag erbij; 'Wat zou je willen behouden van wat goed gaat?'. Hierdoor kunnen we zien of er vooruitgang is geboekt.

3.4.3 Observatie

Er is gekozen voor een observatie om het functioneren van de leerlingen tijdens het voetballen beter in beeld te krijgen. De kinderen hebben via het werken met Kids' Skills aangegeven het voetballen tijdens het buitenspel te willen verbeteren. Vandaar dat dit het observatiemoment wordt. De leerkrachten gaan met de kinderen met het werkboek van Kids' Skills aan de slag en schalen elke week met de kinderen hoe het ervoor staat. Door de gerichte observatie kun je met kinderen bespreken wat al goed

gaat en waar ze nog aan kunnen werken. Kinderen kunnen dit vaak ook zelf goed verwoorden.

Als taak van de gedragsspecialist is het belangrijk dat je het gedrag kunt observeren, de observatie bespreekt en de leerkrachten adviseert. Om dit te bereiken heb ik mezelf als doel gesteld om naast de begin- en eindmeting ook nog twee keer tussentijds te observeren.

3.5 Validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie

De betrouwbaarheid, de mate waarin het onderzoek te vertrouwen is, is terug te vinden, doordat bij alle metingen hetzelfde onderzoeksinstrument wordt gebruikt. Er kan geen verschil in de interpretatie ontstaan, omdat het onderzoek door dezelfde persoon afgenomen wordt. Dit is vooral bij het afnemen en verwerken van de vragenlijst, interview en observatie van belang.

De anonimiteit van het verwerken van de gegevens zijn voor de leerkrachten en kinderen gewaarborgd. De kinderen hebben de vragenlijst apart van elkaar ingevuld, zo zorg je voor betrouwbaarheid.

In het praktijkonderzoek is triangulatie een belangrijk criterium. Hieronder verstaat men het gebruik van meerdere gegevensbronnen of meerdere informanten. Bij het praktijkonderzoek gaat het vaak om percepties van verschillende belanghebbenden (Harinck, 2010).

Praktijkonderzoek is pas valide als er triangulatie is toegepast. Er wordt bij validiteit gekeken naar de mate waarin de resultaten van een onderzoek en het te meten verschijnsel met elkaar overeenkomen (Wikipedia, 2012). In dit onderzoek is zowel gebruik gemaakt van methodetriangulatie als bronnentriangulatie.

Voor triangulatie is gebruik gemaakt van:

- Observatie tijdens het buitenspel
- Afname enquête bij de leerlingen
- Kids' Skills; schalen in het werkboek
- Interview leerkrachten
- Theorieverzameling uit meerdere bronnen.
- De vragenlijsten die zijn opgesteld, zijn tot stand gekomen door samenwerking met de leerkrachten en door gebruik te maken van de relevante literatuur. Ook zijn ze besproken met de kinderen.
- Feedback van 'critical friends'.

3.6 Data-analyse

Om een juist beeld te krijgen van wat de combinatie van Kids' Skills en PBS oplevert wordt de begin- en eindmeting van de enquête uitgewerkt. Deze kwantitatieve gegevens worden verwerkt in grafieken. De resultaten van de enquête worden verwerkt in een staafdiagram. Doordat de antwoorden in een schaal zijn aangegeven, geeft de weergave in staven een duidelijk overzicht.

Uit de gesprekken met de leerkrachten wordt gekeken naar tips en tops van het onderzoek en mijn persoonlijke ontwikkeling. Ook zij hebben mij de afgelopen periode als gedragsspecialist meegemaakt in dit onderzoek en kunnen aangeven waar ik succes mee heb gehad en waar de knelpunten zitten.

De observaties worden geanalyseerd aan de hand van steekwoorden in een matrix. Volgens Harinck (2010) wordt een matrix vooral gebruikt bij een grote hoeveelheid van kwalitatief materiaal, vandaar dat ik ervoor gekozen heb om de observaties volgens een matrix in hoofdstuk 4 te verwerken.

In hoofdstuk 4 ga ik de data analyseren en beschrijf ik de resultaten.

Hoofdstuk 4 Data analyse en resultaten

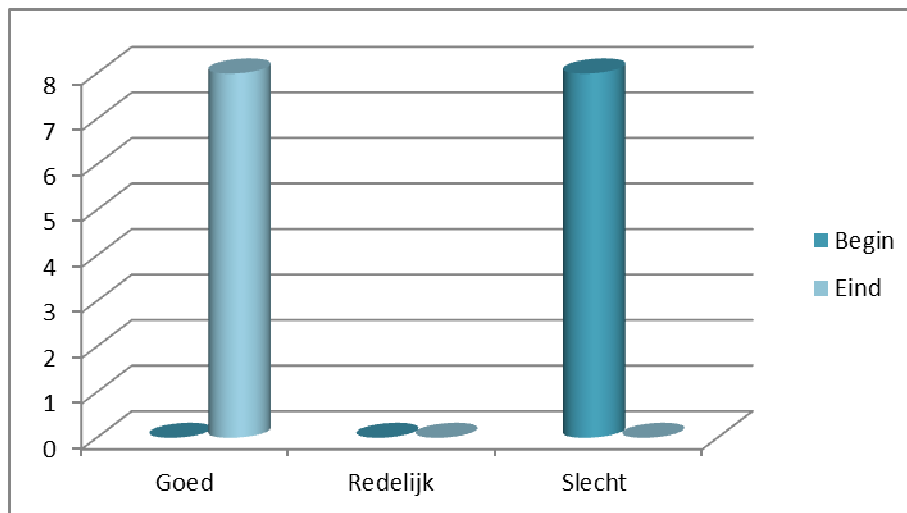
In dit hoofdstuk worden de data die voortkomen uit het onderzoek gepresenteerd. Er wordt in dit hoofdstuk vooral gekeken naar deelvraag 2: *'Is Kids' Skills te combineren met PBS en wat levert het op?'*. Ook onderzoek ik deelvraag 4: *'Hoe kan ik mijn collega's effectief coachen?'* aan de hand van een interview met de leerkrachten.

4.1 Vragenlijst

De gegevens voor deelvraag 2 zijn verzameld door middel van het afnemen van een enquête bij de onderzoeksgroep. Het doel van de enquête is dat ik een beeld krijg van het buitenspelen en om de motivatie bij de kinderen te vergroten om het buitenspelen te verbeteren. Ook wil ik weten of de interventies tijdens de interventieperiode positieve invloed hebben op het gedrag van de jongens tijdens het buitenspel.

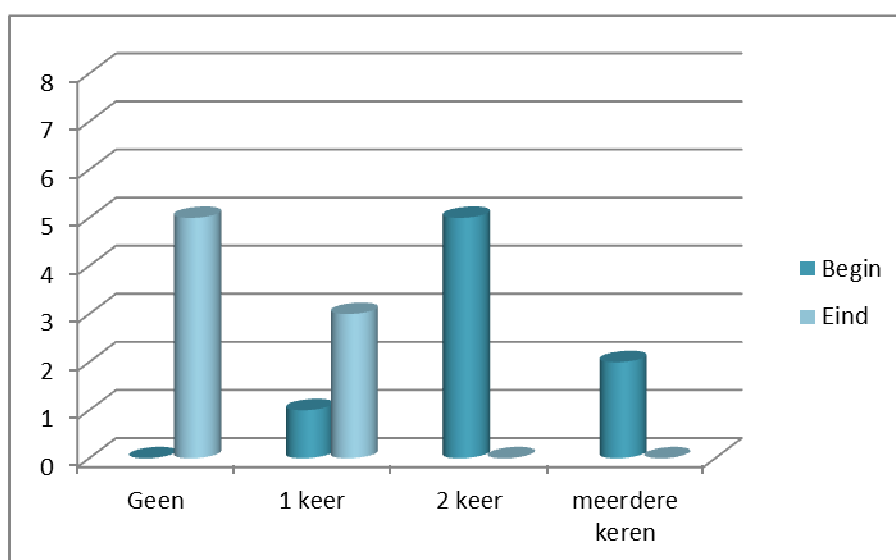
De enquête (bijlage 4) is afgenomen tijdens de begin- en eindmeting van het onderzoek. De enquêtes van de begin- en eindmeting bevatten dezelfde schaalvragen, omdat je dan vergelijkingsmateriaal hebt. De gegevens zijn verwerkt in een frequentieverdeling door middel van staafdiagrammen. Elk figuur met staafdiagrammen omvat één vraag uit de enquête die van belang is voor het beantwoorden van deelvraag 2. De enquête vind ik het belangrijkste meetinstrument, omdat het onderzoek, in hoofdzaak, opgezet is om de kinderen een beter gevoel te geven tijdens het buitenspel.

Zo lees de je figuur 1 t/m 4 af: op de verticale as staat het aantal leerlingen die de enquête ingevuld hebben en op de horizontale as is af te lezen hoe de leerlingen de vraag geschaald hebben.

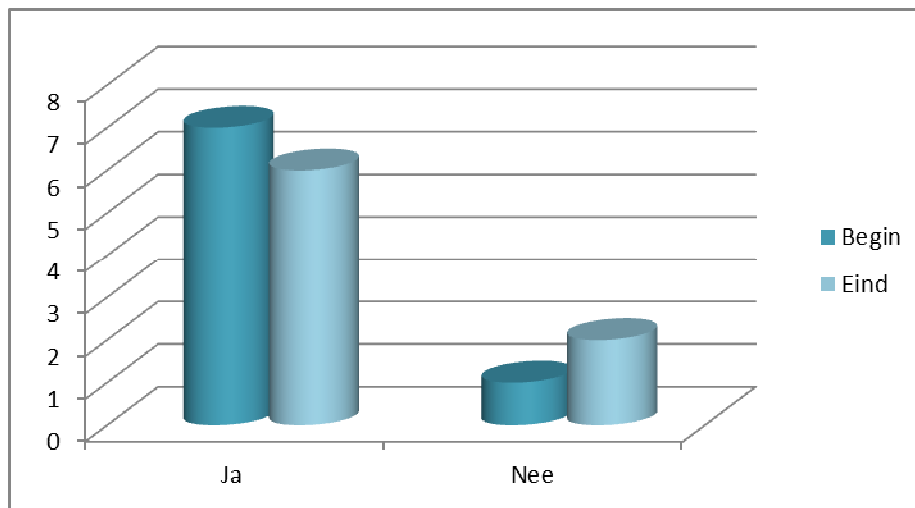
Figuur 1 Hoe vind je het buitenspel gaan?

Zoals je in figuur 1 ziet vinden alle leerlingen bij de beginmeting het buitenspel slecht gaan en bij de eindmeting vinden ze het buitenspel allemaal goed gaan. Er is dus duidelijk verbetering zichtbaar bij het buitenspel. De beleving van de kinderen kan ik hier als positieve vooruitgang benoemen. De interventies uit Kids' Skills (Furman, 2007) en PBS (Golly & Sprague, 2011) kunnen van invloed zijn op het positievere beeld dat de leerlingen hebben van het buitenspel.

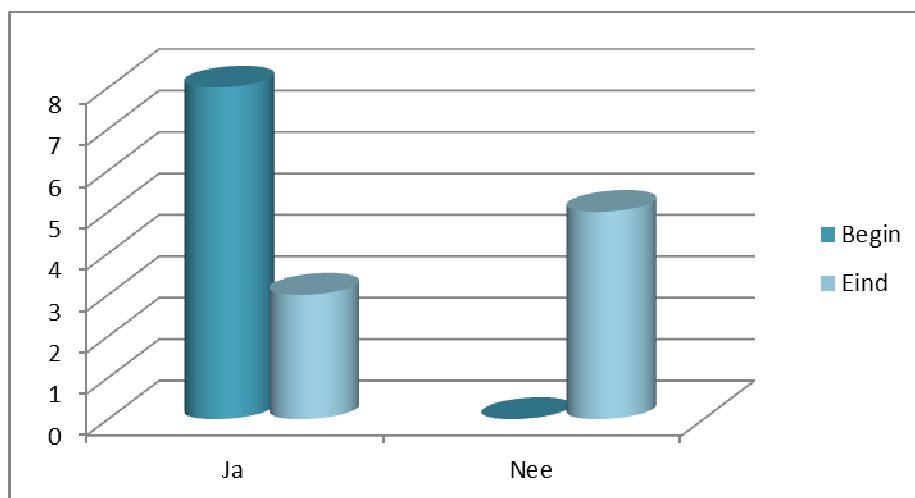
Figuur 2 Hoeveel ruzie is er tijdens het voetbal in één pauze?

Je ziet in dit figuur dat er naar beleving van de kinderen veel minder tot geen ruzie meer is na de interventieperiode. Hieruit kan ik concluderen dat de interventieperiode met Kids' Skills en PBS zijn vruchten afwerpt.

Figuur 3 Zou je het buitenspel willen verbeteren?

Hierboven is duidelijk te zien dat de meerderheid van de kinderen het buitenspel nog wil verbeteren. De kinderen vinden dat er iets moet gebeuren en dat zie ik als positief, omdat we dan ook veranderingen kunnen bewerkstelligen. We hebben de afgelopen periode ingestoken op het voetballen en niet op het buitenspelen in het algemeen. Bij het buitenspelen is dus nog iets te halen qua verbetering.

Figuur 4 Zou je het voetballen willen verbeteren?

Uit bovenstaand figuur kun je concluderen dat 5 van de 8 kinderen het voetbalspel niet meer willen verbeteren en dat er drie kinderen zijn die nog verbetering willen. Bij onderstaande figuren kun je zien wat ze als verbetering willen.

Hoe wil je het buitenspel verbeteren?	duidelijke regels	7
	oefenen hoe je fijn buiten speelt	5
	juf die rondloopt en oplet	7
iets anders, namelijk...	geen voetbal meer meer juffen op het plein	2

Figuur 5 Beginmeting

Hoe wil je het buitenspel verbeteren?	duidelijke regels	4
	oefenen hoe je fijn buiten speelt	0
	juf die rondloopt en oplet	2
iets anders, namelijk...	eerlijke teams, grote goal niets	2

Figuur 6 Eindmeting

Als je naar figuur 5 en 6 kijkt dan zie je dat de kinderen bij de eindmeting veel minder antwoorden hebben aangekruist. Dat wil zeggen dat ze minder willen verbeteren. De helft van de leerlingen geeft aan duidelijke regels te willen verbeteren. Hier moet bij het vervolg op ingestoken worden door de leerkrachten. Mijn aanbevelingen hierover beschrijf ik in hoofdstuk 5.

4.2 Observaties

Voor deelvraag 2 heb ik de leerlingen geobserveerd voorafgaande aan de interventieperiode, tussendoor en aan het einde van de interventieperiode. Voor de verwerking van de gegevens uit de observaties heb ik gekozen voor een matrix (Harinck, 2010). Zie bijlage 5.

Uit de observaties en gesprekken daarover met de leerkrachten komen deze elementen naar voren;

- Bij de eerste observatie was er veel ruzie en strijd onderling. Dit is herkenbaar voor de leerkrachten.
- De dag voor de tweede observatie hebben de leerkrachten intensief geoefend met de leerlingen. De kinderen zien dat ik kom observeren en dan willen ze het graag super goed doen. De derde observatie is voor hen alweer een beetje normaal en dan houden ze zich minder in.
- De leerlingen geven elkaar steeds meer en betere complimenten.
- Als de bel gaat doen de leerlingen nu wat afgesproken is en kletsen nog gezellig na of zeggen niets meer over het spel, maar er is niet meer die onderlinge strijd tot in de klas.
- 75% van de leerlingen houdt zich aan de regels en afspraken en speelt leuk samen. 2 leerlingen zijn nog een zorg en daar kan nog aan gewerkt worden.

Die 2 leerlingen proberen het heel goed te doen, maar hebben nog veel te leren in het samenspelen en het accepteren van verlies.

- De start van het spel met de teams maken blijft een probleem, daar moet nog een verandering teweeg gebracht worden. Leerlingen geven in de enquête en mondeling aan dat ze dat graag veranderd zouden zien.

4.3 Interview

In dit meesterstuk heb ik gewerkt aan mijn eigen ontwikkeling, gericht op het begeleiden en coachen van leerkrachten en leerlingen. Dit sluit aan bij mijn persoonlijke leerdoel: 'Hoe kan ik mijn collega's effectief coachen?' Dit staat verwerkt in hoofdstuk 2. Bij de eindmeting van het interview staat hoe de leerkrachten mij als gedragsspecialist hebben ervaren. Hieronder staat een korte omschrijving van de interviews met de leerkrachten met daarin de belangrijkste elementen voor het onderzoek.

4.3.1 Interview leerkrachten beginmeting

De twee leerkrachten die voor de groep staan hebben enige jaren ervaring. Ze geven aan het afgelopen jaar ingestoken te hebben aan het samenwerken in de klas. Ze willen graag dat de jongens in vrije situaties ook positief met elkaar om kunnen gaan. Ze willen daarin de kinderen eigen verantwoordelijkheid leren geven en dat de jongens leren om die ook te nemen.

Er zijn 2 leiders in de groep en zij bepalen het spel, de regels en de teams. Zij worden boos, lopen weg of gaan er fysiek tegenin. Dit wordt door meerdere jongens overgenomen en gebeurt met name bij voetbal. Als de andere partij wint was het spel niet eerlijk en dit nemen ze mee de klas in. De hele sfeer is competitief. Bij andere spelen, tijdens en na schooltijd, is er ook strijd en na de pauze kost het de leerkracht altijd veel tijd om erover te praten.

De leerkrachten verwachten dat er na de interventieperiode minder ruzie is en er minder geklaagd wordt over elkaar. Ook willen ze duidelijke regels maken met de jongens, die bespreken voor het naar buiten gaan en ze zelfbewuster maken. Ze verwachten ook van de jongens dat ze de afspraken nakomen en zich eraan houden, ook als ze het er niet mee eens zijn.

4.3.2 Interview leerkrachten eindmeting

Volgens de leerkrachten heeft het project effect, omdat:

- het na enkele weken al beter gaat,
- het voor het gevoel van de leerkrachten snel vooruit gaat,
- de kinderen leren praten over wat ze goed doen,
- de kinderen het graag goed willen doen,
- ze het beter doen als iemand kijkt.

De onverwachte neveneffecten waren dat 2 leerlingen heel negatief waren in het eerste gesprek en dat zij na enkele keren oefenen zagen dat het effect had. Zij waren daarna juist de meest positieve leerlingen tijdens het project.

De leerkrachten waren tevreden over het project, omdat ze kleine stappen mochten nemen, het steeds een beetje uit mochten breiden en een fijne en goede begeleiding hadden van de gedragsspecialist. De onderzoeker geeft goed en op een fijne manier aan hoe je iets aan kunt pakken. Haar positieve commentaar geeft je gelijk een boost dat je iets goeds gedaan hebt en daarmee wil je dan verder. Over de positieve aanpak van Kids' Skills zijn de leerkracht enthousiast. Ze geven aan dat ze op andere fronten de kinderen ook zo zijn gaan benaderen. Ze reageren meer vanuit de kant dat de kinderen iets mogen leren en dat de eigen ideeën van de kinderen ook meer gehoord worden. De leerkrachten vinden het mooi om het door een onderzoek te ervaren en het dan ook in te kunnen zetten in het vervolg.

De naam bedenken vonden de jongens lastig, maar het visuele van het plaatje wisten ze meteen; een zon.

Een knelpunt vonden de leerkrachten dat één leerling niet goed tegen zijn verlies kan en dat een andere leerling alles wil bepalen. We zijn een goede weg ingeslagen, maar vervolg is nodig. Ze willen met die leerlingen verder gaan met behulp van Kids' Skills. Ook hebben ze ervaren dat je er niet vanuit moet gaan dat kinderen de regels weten, maar dat je ze moet bespreken en oefenen. Je moet kinderen leren hoe iets wel moet. Op het moment dat het spel buiten verbetert, verandert ook het leerkrachtgedrag tijdens de pleinwacht. Je moet er alert op blijven dat je de kinderen positief benaderd en er voor de kinderen bent, want ze vinden het fijn om gehoord en gezien te worden.

De leerkrachten gaven aan dat de kinderen het fijn vonden dat ik, de onderzoeker, ze kwam helpen om iets te leren. De kinderen gingen dan ook extra goed hun best doen

als ik kwam kijken. De terugkoppeling met de gedragsspecialist hebben ze als prettig ervaren, omdat het je er weer aan herinnert. Als je iets opstart sluimert het vaak weg en nu word je er elke week aan herinnert en dan blijf je er actief mee bezig. De leerkrachten vonden het prettig dat ik hen zelf de dingen liet doen en dan konden ze er zelf ervaring mee opdoen, zodat ze verder kunnen met deze en in de toekomst andere leerlingen.

De ouders van de jongens hebben tijdens de rapportgesprekken aangegeven dat er nog maar weinig onderlinge strijd tussen de jongens is en dat ze na schooltijd weer afspreken en fijner met elkaar spelen.

In hoofdstuk 5 worden koppelingen gemaakt tussen de resultaten uit dit hoofdstuk en de geraadpleegde literatuur. Daar worden conclusies uit getrokken en naar aanleiding van deze conclusies zal ik ook enkele aanbevelingen doen.

Hoofdstuk 5 Conclusies

In dit hoofdstuk beschrijf ik de conclusies uit dit onderzoek. Ik beschrijf de conclusies per deelvraag en hieruit volgt dan een eindconclusie op de onderzoeksvraag: *‘Hoe kan ik als gedragsspecialist, met de betrokkenheid van de leerkrachten en jongens van groep zes, het samenspel tijdens het buitenspelen verbeteren?’*

Daarop ga ik aanbevelingen doen en bekijken wat inclusief onderwijs met mijn meesterstuk te maken heeft.

5.1 Deelvraag 1

‘Wat is goed samenspel bij jongens tijdens het buitenspelen?’

Buiten spelen is voor jongens erg belangrijk, omdat ze dan leren omgaan met weerstand, onverwachte dingen, compromissen sluiten, afspraken maken en die nakomen (Naald, 2006). De hierboven beschreven vaardigheden zijn van belang voor het leren van goed samenspelen met anderen, zodat het buitenspelen gezellig verloopt. Je vraagt nogal wat van de jongens om dit allemaal te kunnen. Van der Naald (2006) geeft aan dat het gezond is om te leren omgaan met bovenstaande omgangsvormen en dat jongens beter leren samenspelen door het veel te doen. Om goed buiten te kunnen spelen zijn er een aantal zaken belangrijk: grenzen, sfeer, klimaat in de klas en de rol die overlast gevende jongens spelen op school (Naald, 2006). Jongens zijn fysieker en nadrukkelijker aanwezig. Jongens hebben een uitlaatklep nodig voor impulsgedrag, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat ze ongeremd hun gang kunnen gaan.

Volgens het Centrum School en Veiligheid (2011) kun je jongens het beste inzetten als leerling bemiddelaar. Hiermee geef je ze een stuk verantwoordelijkheid voor het bewaken van de sfeer op school. Ze moeten niet alleen zelf het goede voorbeeld in gedrag geven, maar ze worden ook ingezet om gedrag van hun leeftijdsgenoten te corrigeren.

Tijdens het project Kids' Skills zie je duidelijk dat de jongens heel goed aan kunnen geven wat nog niet goed gaat en wat ze dus niet goed doen. Ze willen daar graag aan werken. Op de vraag wat is goed samenspel bij buitenspel is eigenlijk maar één antwoord mogelijk en dat is dat de jongens dat zelf aangeven.

5.2 Deelvraag 2

'Is Kids' Skills te combineren met PBS en wat levert het op?'

Volgens de theorie zijn Kids' Skills en PBS goed te combineren, omdat bij zowel PBS als Kids Skills het oefenen van de te leren vaardigheid een belangrijk onderdeel is. De leerkrachten gaven bij een begingesprek duidelijk aan dat ze de kinderen verantwoordelijkheid willen geven en laten nemen. Door Kids' Skills in te zetten moeten ze die verantwoordelijkheid nemen en dat hebben ze heel serieus gedaan. In de praktijk is gebleken dat de kinderen het heel fijn vinden om iets te mogen leren en je ziet aan de uitslag van de enquête in paragraaf 4.1 dat het buitenspel sterk verbeterd is. Ze hebben zich ingezet om het voetbal te verbeteren en 100% van de kinderen vindt het nu ook goed gaan. De jongens geven wel aan dat ze nog duidelijkere regels willen. We hebben tijdens het onderzoek ons vooral gericht op Kids' Skills en daarbij enkele regels opgesteld volgens het principe van PBS (Golly & Sprague, 2011, p.14/15). Voor de kinderen van groep 6 en mogelijk voor de rest van de school is er nog een verbeterpunt op het gebied van regels opstellen. Hier kom ik bij de aanbevelingen op terug.

5.3 Deelvraag 3

'Wat betekent het voor de praktische aanpak van buitenspel in de toekomst bij ons op school?'

Er zijn vele adviezen voor de praktische aanpak van buitenspel bij ons op school uit het onderzoek gekomen.

Hieronder beschrijf ik belangrijke punten van de aanpak van Kids' Skills en PBS:

- Breed draagvlak creëren is een belangrijk punt om verandering te weeg te kunnen brengen.
- Als het contact onderling niet lekker loopt in een groep is het goed om er iets mee te doen. Pak het wat 'groter' aan met behulp van Kids' Skills. Dan zie je dat er resultaat geboekt kan worden.
- Ouders geven in oudergesprekken aan dat de sfeer tussen de jongens onderling beter is geworden en dan ze ook weer afspreken met elkaar na schooltijd. Dit is een belangrijk signaal voor het aanpakken van problemen op school.

- Een aantal elementen uit PBS, die worden omschreven door Golly & Sprague (2011), worden toegepast en werpen zijn vruchten af. Leerkrachten hebben een actievere houding tijdens het observeren, de kinderen hebben duidelijkere regels op het speelflein en er mag geoefend worden op iets wat nog niet zo goed gaat.
- Door PBS op onze school in te zetten kunnen we veel 'problemen' voorkomen. De waarde voor onze school is dat leerkrachten actief surveilleren, kinderen aanspreken en dat er duidelijke regels zijn voor elke ruimte op school.
- Kids' Skills is een positieve stimulans om kinderen individuele begeleiding te geven (Furman, 2007), maar uit dit onderzoek is gebleken dat het met groepen kinderen ook heel goed werkt. Deel 4 uit Kids' Skills in actie (Furman, 2010) gaat over het opzetten van Kids' Skills met groepen.
- Sociaal onhandige kinderen, die moeilijk met anderen kunnen omgaan en vaak ruzie hebben, moeten meer buiten spelen, zowel thuis als op school. Daarbij zijn ook anderen aanwezig dan de leerkracht of de eigen ouders die corrigerende en positieve opmerkingen maken. Het is gezond voor een kind om daar mee om te leren gaan, zodat ze sociaal sterker worden (Naald, 2006).
- Golly & Sprague (2011) vinden het belangrijk dat goed gedrag net zo goed onderwezen wordt als andere vakken. Hierin kan ik me helemaal vinden. Hoe meer de kinderen cognitief oefenen, hoe beter ze presteren. Dat is met gedrag natuurlijk ook zo. Dit wil ik graag duidelijk maken aan mijn team.
- Het is belangrijk dat de vooruitgang met regelmaat op een vergadering besproken wordt en dat de leerkrachten elkaar aan blijven spreken op het leerkrachtgedrag tijdens het surveilleren. Daarbij is het van belang dat het team open staat voor feedback van anderen.

5.4 Deelvraag 4

'Hoe kan ik mijn collega's effectief coachen?'

Mezelf kennende weet ik dat ik graag snel vooruitgang zie en meteen aan de slag wil gaan. Uit de leercyclus van Kolb (1974) blijkt dat ik een doener ben. Kolb (1974) geeft aan dat een doener actief ideeën inbrengt, zich gemakkelijk kan aanpassen aan de omgeving, intuïtief is en kan experimenteren. Ik maak vaker grotere gedachtesprongen dan mijn collega's, omdat ik snel over wil gaan naar het 'doen'.

Het is belangrijk dat ik ook de denker in mij de tijd geef om na te denken tijdens mijn coaching. Dit blijft een belangrijk leerpunt voor mij bij het begeleiden en coachen van collega's.

Tijdens het bestuderen van de literatuur en de bijeenkomsten van de opleiding ben ik geïnspireerd door oplossingsgericht werken. Oplossingsgericht coachen is in gesprek met anderen kijken naar mogelijkheden en niet naar problemen (Jong & Berg, 2004). Dit heb ik toegepast bij de kinderen, maar ook bij mijn collega's. De leerkrachten gaven tijdens het interview van de eindmeting aan dat ze het prettig vinden als ik ze zelf met Kids' Skills en PBS liet werken. Dan konden ze zelf ervaring opdoen, zodat ze in het vervolg verder kunnen met de leerlingen en het aanpakken van 'problemen'.

5.5 Onderzoeksvraag

'Hoe kan ik als gedragsspecialist, met de betrokkenheid van de leerkrachten en jongens van groep zes, het samenspel tijdens het buitenspelen verbeteren?'

Als gedragsspecialist kan ik met betrokkenheid van de leerkrachten het buitenspel verbeteren door oplossingsgericht met de leerkrachten aan de slag te gaan.

Leerkrachten weten veel, maar moeten de juiste vragen voorgelegd krijgen om ermee aan de slag te gaan.

Als gedragsspecialist kan ik de betrokkenheid van de jongens van groep zes vergroten door veel uit hen zelf te laten komen. Dit kun je doen door aan de hand van de stappen van Kids' Skills met hen aan de slag te gaan. De kinderen krijgen dan heel erg het gevoel dat zij bepalen wat en hoe iets verbeterd wordt en zijn dan gemotiveerder. Uit dit onderzoek kan ik concluderen dat er een flinke vooruitgang is geboekt in het samenspel bij het buitenspelen van de jongens van groep 6.

Om dit alles vorm te geven is het inzetten van PBS een goede methode (zie paragraaf 3.3) en de leerkrachten en kinderen hadden hier houvast aan. Ze gaven in de beginmeting ook aan dat ze duidelijkere regels wilden en een juf die oplet en rondloopt, maar ook dat ze mogen oefenen hoe je fijn buiten speelt. Voor het oefenen is Kids' Skills een goede methode.

5.5 Aanbevelingen

Vanuit het onderzoek stel in de volgende aanbevelingen op:

- Gebruik het werkboek van Kids' Skills als kinderen een vaardigheid te leren hebben. De kinderen hebben dan visuele ondersteuning bij een te leren vaardigheid en als leerkracht doorloop je alle stappen.
- Vanuit de laatste enquêtevraag blijkt dat de helft van de kinderen nog duidelijkere regels willen. Hierbij beveel ik aan om de regels van de school nog eens onder de loep te nemen en te kijken of ze duidelijk zijn en aanpassingen te doen waar nodig. Om dit vorm te geven kunnen we PBS inzetten in de toekomst.
- Teams maken bij voetbal: Leerkrachten hebben in samenspraak met kinderen bedacht dat ze kaartjes maken met team 1 en team 2 erop en dat de jongens die uit een bakje moeten pakken. Als de pauze begint pakken ze een kaartje en dat zijn dan de teams. Na een keer uitproberen blijkt dat ze het nu beter accepteren als ze verliezen, want niemand kan er iets aan doen. Het is met de kaartjes gewoon pech of geluk. Cauffman & van Dijk (2010) zeggen hierover: 'als iets werkt, doe er meer van'. Een aanbeveling is dat de hierboven beschreven manier van teams maken werkt en dat ze dat dus ook bij andere spelen als voetbal kunnen doen.
- Bij de beginmeting is gebleken dat de regels van onze school bijna allemaal opgesteld zijn met het woord geen of niet erin. Kijk eens naar alle regels op school. Zoals Golly & Sprague (2011) zeggen is het beter om 3 algemene regels te hebben en dan per ruimte een paar duidelijke regels dan heel veel regels die kinderen niet kunnen onthouden. Dit is een aanbeveling voor onze school.
- Start na het onderzoek, met de 2 leerlingen die qua gedrag opvallen, Kids' Skills op. Ze zijn nu gemotiveerd en dan kun je het gemakkelijker voortzetten.
- Uit de enquête (paragraaf 4.1) is gebleken dat het voetbal naar beleving van de kinderen flink verbeterd is. Ook blijkt uit dezelfde enquête dat ze het buitenspel in zijn algemeenheid nog willen verbeteren. Het lijkt mij goed om bij de eindfase van Kids' Skills aan de kinderen te vragen of ze een nieuw plan op willen starten en wat dat dan gaat worden. Dan hebben ze eigen inbreng en zijn ze gemotiveerd. Volgens Pameijer (2009) vragen we op deze manier de leerlingen met ons mee te denken en samen te werken.

5.6 Inclusie

Stichting Inclusief Onderwijs (2011) geeft aan dat Inclusief onderwijs betekent dat leerlingen met speciale onderwijsbehoeftes volwaardig meedraaien in de klas van het reguliere basisonderwijs, met waar nodig aanpassingen van het lesaanbod. Door PBS en Kids' Skills in te zetten kun je de kinderen handvatten geven en vaardigheden aanleren om positief mee te kunnen draaien in een groep. Ze krijgen hierbij regels en sturing van leerkrachten, maar mogen zelf ook aangeven wat ze willen leren. Het effect zal daardoor groter zijn, omdat motivatie een belangrijk middel is om tot een doel te komen. Doordat we als school met Kids' Skills werken gaan leerkrachten positiever naar leerlingen kijken en dan ervaar je kinderen ook anders. Je gaat er niet meer vanuit dat kinderen iets al kunnen, maar dat leerlingen nog veel mogen leren.

In hoofdstuk 6 reflecteer ik op het verloop van het onderzoek en mijn verwachtingen die ik gesteld heb in hoofdstuk 1. Daarnaast beschrijf ik wat het onderzoek persoonlijk voor mij heeft betekend.

Hoofdstuk 6. Evaluatie onderzoek

In dit hoofdstuk blik ik terug op de gestelde verwachtingen uit hoofdstuk 1. Daarnaast evalueer ik op de uitvoering van dit onderzoek. Ik kijk terug naar de opzet en uitvoering, de samenwerking met collega's en kinderen en mijn persoonlijke groei. Ook behandel ik de ethiek van dit meesterstuk.

6.1 Verwachtingen

Mijn verwachtingen van het onderzoek waren dat de leerlingen op de speelplaats op een positieve manier voetballen, zonder dat ze ruzie maken. Gekeken naar de feiten uit hoofdstuk 4 en de conclusies uit hoofdstuk 5 kan ik concluderen dat mijn verwachtingen zijn uitgekomen. De kinderen geven aan dat het voetballen nu goed gaat. Het enige waar ze nog onenigheid over hebben is het maken van teams. De leerkrachten en kinderen willen graag dat de andere spellen ook zo goed gaan verlopen en dat er duidelijke regels zijn voor het buitenspelen. Dit is een kans voor de toekomst, wat ook staat beschreven in mijn aanbevelingen.

Na de uitvoering van het onderzoek is bij de jongens ook duidelijk hoe ze verandering te weeg kunnen brengen bij iets wat ze niet goed vinden lopen. De leerkrachten hebben fijn met Kids' Skills gewerkt en gaan hier dan ook een vervolg aan geven in de toekomst. De kinderen mogen zelf aangeven wat ze willen leren en de leerkrachten kunnen een helpende hand bieden. Mijn eigen waarden en normen vormen een belangrijke drijfveer in dit onderzoek. Uit ervaring weet ik dat als je zelf mag bepalen wat je wil verbeteren, je er ook achter staat en je dan beter je best doet om het te laten slagen. Leerkrachten geven ook aan dat ze meer het positieve benadrukken van kinderen en inzien dat je niet alles mag verwachten, maar het ze aan moet leren. Deze ontwikkeling stijgt boven mijn verwachtingen uit. Dat is voor mij super mooi om te zien, omdat ik dus meer bereikt heb dan mijn verwachting was. Dit is ook goed voor de toekomst van de kinderen bij ons op school, omdat zij er allemaal profijt van kunnen hebben als collega's meer met Kids' Skills gaan werken.

6.2 Opzet en uitvoering

Het onderzoek ging van start en ik zag het helemaal zitten. Ik kwam er achter dat PBS inbrengen bij één groep kinderen voor één onderdeel bijna onmogelijk is. We hebben regels met de kinderen gemaakt en daaruit bleek achteraf dat die niet voor iedereen duidelijk waren. Mijn conclusie hierover is dat het moeilijk is om PBS in te

voeren voor één groep en één onderdeel. Het rondlopen van de leerkrachten en adequaat handelen hebben we wel ingevoerd en dat werkte zowel voor leerkrachten als leerlingen goed. De kinderen kregen hierdoor meteen intensiever contact met de leerkrachten tijdens het buitenspelen. Het lijkt mij beter dat je PBS op je hele school invoert om meer duidelijkheid van de regels en het naleven ervan op school te creëren voor leerkrachten, kinderen en ouders.

Gebleken is dat je Kids' Skills kunt inzetten om vaardigheden te leren. Naar mijn mening kun je dat gebruiken naast allerlei andere manieren, die betrekking hebben op het hanteren van regels. Het heeft mij even geblokkeerd dat het met die regels niet zo goed lukte, maar nu kan ik het als een leerpunt zien voor de toekomst. Ik moet me beter verdiepen in de theorie en niet teveel tegelijk op de hals halen, want Kids' Skills met een groep kinderen opzetten was voor de leerkrachten al een groot doel.

Het is uit de observatie gebleken dat de kinderen die negatief aanwezig waren en de sfeer overheersten dat nu minder doen en de andere kinderen hebben hun leerpunten er ook uit kunnen halen. In de literatuur van Furman (2007,2010) staan weinig tips of voorbeelden om te werken met een groep. Na het werken ermee blijkt dat de kinderen het een succes vinden, er met zijn allen voor gaan en dat het gezelliger wordt. Ze gaan natuurlijk ook voor het feestje! Wat bij Kids' Skills betekent dat de te leren vaardigheid verbeterd is.

Doordat ik de enquête afgenomen had bij de kinderen gaven ze aan dat ik ook een supporter (Furman, 2007) voor hen kon zijn. Ik vond het een eer dat ze me gevraagd hebben, dus heb die taak serieus genomen. De kinderen zijn mij daar dankbaar voor en daarom mocht ik ook op het feestje komen, wat overigens een gezellige boel was.

6.3 Samenwerking

Ik ben enthousiast aan dit onderzoek begonnen, omdat ik het zelf helemaal zag zitten om Kids' Skills en PBS te gaan combineren om leerkrachten en kinderen te helpen zich verder te ontwikkelen. Doordat de leerkrachten en kinderen er ook enthousiast ermee aan de slag gingen en ik bij de observatie en gesprekken zag en hoorde dat het al meteen effect had, werd ik nog enthousiaster om het onderzoek te laten slagen. Mijn eigen waarden en normen zijn een belangrijke drijfveer bij verandering. Als ik vind dat iets moet veranderen of het idee heb het nodig is, zet ik mezelf meer in dan wanneer het me opgelegd wordt.

De samenwerking met leerkrachten en kinderen verliep vanaf het begin op een prettige manier. De leerlingen hebben serieus gewerkt aan verbetering en de leerkrachten namen het onderzoek ook serieus en dan vooral het bevorderen van de kind-vaardigheden.

Het was voor mezelf soms lastig om dingen over te dragen aan de leerkrachten, omdat ik, zoals in hoofdstuk 5 beschreven, een doener ben en het liefst zelf meteen aan de slag ga. Ik heb nu ervaren dat samenwerken tot een goed resultaat kan leiden. Ik denk in dit onderzoek zelfs dat ik het niet beter had kunnen doen als ik naar de grote verandering kijk die de leerkrachten samen met de kinderen te weeg hebben gebracht. In de volgende paragraaf ga ik nog verder in op mijn persoonlijke groei tijdens dit onderzoek.

Natuurlijk wil ik nog even aangeven dat mijn kritische vrienden mij goed geholpen hebben bij de 'worsteling' over mijn onderzoeksvraag, feedback gegeven hebben op de hoofdstukken en mij weer even moed ingepreparaat hebben als ik even vastliep. Ik vond het op momenten dat ik het erg druk had met mijn meesterstuk erg veel om ook nog feedback te geven op het werk van mijn kritische vrienden. Uit de feedback die ik hen gaf haalde ik weer inspiratie om met mijn eigen werk aan de slag te gaan.

6.4 Persoonlijke groei

Ik heb mezelf op persoonlijk vlak positief ontwikkeld. Zelf heb ik altijd het liefst de touwtjes in handen. Wat ik zelf geleerd heb met het werken met Kids' Skills (Furman, 2007) is dat het kind kan bepalen en dat de ontwikkeling van het kind hierdoor juist beter uit de verf komt. Dit geldt natuurlijk hetzelfde voor collega's. Toen zij gemotiveerd aan de 'klus' begonnen zag ik meteen verbetering en uit de eindmeting blijkt dat het een succes is geworden. Hierdoor heb ik geleerd dat het goed is om de touwtjes uit handen te geven.

Zoals ik in hoofdstuk 5 heb aangegeven, ben ik een doener. Hierboven heb ik al beschreven dat ik voor het onderzoek de touwtjes uit handen moest geven en niet alles zelf hoeft te doen. Ik mag ook iets overdenken en de theorie erachter bekijken en dat dan door anderen laten uitproberen (Kolb, 1974). Wat ik wel zelf moest doen was het meesterstuk schrijven. In de praktijk heb ik het goed voor elkaar, maar theoretisch heb ik nog veel te leren en dan moet ik mezelf er ook steeds toe zetten om eraan te beginnen. Ik dacht dan weer aan deze kreet: *'O ja, wees gewaarschuwd, je hebt ook een hoop plezier'* (Furman, 2007). Hierdoor heb ik

geleerd hoe je woorden beter op papier kunt krijgen. Daardoor heb ik grote sprongen gemaakt in de zinsbouw en concreet op papier zetten wat het belangrijkste is.

Observeren is ook een belangrijk leerpunt voor mij. Als coach wil ik goed kunnen waarnemen. Ik weet van mezelf dat ik snel een oordeel geef of wil ingrijpen dus dat mocht ik niet van mezelf tijdens het observeren. Voor mijn waarden en normen betekent dit dat ik geen oordeel moet geven voor en tijdens de observatie. Elke observatie ging dit beter. Het is zaak dat ik het objectief observeren nu blijf oefenen en hierin sterker wordt. De instelling die ik vaak aan kinderen meegeef is dan ook op mezelf van toepassing: *‘van proberen kun je leren’*.

Het is goed om te zien dat er zoveel verbetering is bij het voetballen van de jongens van groep 6, maar nu is het voor mij zaak om, samen met collega's, dit te onderhouden en uit te breiden. Ik wil dit dan ook echt oppakken en mezelf als leerdoel meegeven. Iets wat gestart is, is niet af als er verbetering is, maar moet onderhouden worden om verandering voor altijd te weeg te brengen.

Collega's geven aan dat ik positief ben in mijn commentaar. Dit is iets wat ik vast wil houden en natuurlijk wil uitbreiden, omdat het prettig werkt voor hen, maar ook voor mezelf.

6.5 Ethiek

De ethische principes zijn het uitgangspunt geweest van mijn onderzoek. Ik ben met zorgvuldigheid omgegaan met de plicht- en aspiratiedimensie. Vanuit mijn professionele houding en mijn waarden en normen is dit onderzoek uitgevoerd.

De directie, leerkrachten en ouders van de kinderen (bijlage 1) zijn akkoord gegaan met het onderzoek. Ouders zijn geïnformeerd over de aanleiding, start, verloop en afsluiting van het onderzoek. Tussentijds zijn er steeds momenten ingebouwd om het onderzoek te bespreken met de directie en de leerkrachten. Transparantie en anonimiteit vormen basisvoorwaarden in dit meesterstuk. Om anonimiteit te waarborgen zullen kinderen en collega's in het onderzoek niet aangeduid worden met hun naam. De gegevens die verwerkt zijn, zijn ook uit de praktijk verkregen. Mijn medestudenten en de docent hebben een positieve bijdrage geleverd aan dit meesterstuk. Zij hebben dit gedaan door mij feedback te geven.

Dit onderzoek zal op de kennisbank van Fontys OSO gepubliceerd worden, zodat medestudenten, collega's of anderen kennis kunnen nemen van dit onderzoek.

Nawoord

De onderzoeker maakt dankbaar gebruik van het nawoord als dankwoord.

De volgende personen worden bedankt:

- Anouk Verhagen, omdat ze kritisch meegekeken heeft naar dit onderzoek.
- Frans Kemmeren, omdat hij als mentor de afgelopen 2 jaar en tijdens het onderzoek mij altijd goed begeleid heeft.
- Joep van Lierop, omdat hij als mijn directeur vertrouwen in mij had en dat hij op het laatst kritisch naar mijn meesterstuk heeft gekeken.
- Kelly van de Hurk, omdat ze enkele hoofdstukken voorzien heeft van feedback.
- Lonneke van der Heijden - Jonkers, omdat ik als collega fijn met haar heb samengewerkt om het meesterstuk tot een succes te maken.
- Maaïke van de Loo, omdat zij als mijn nichtje, die ook een opleiding volgt bij Fontys OSO, mijn meesterstuk op het laatst voorzien heeft van positieve en goede feedback.
- Melinda Jaddoe, omdat ze de uitvoerende collega was en dat heel goed gedaan heeft.
- Roel van Creijl, omdat hij mij gesteund heeft en mij thuis veel taken uit handen heeft genomen.
- Simone van Lokven, omdat ze een kritische vriend was die mijn stukken snel van feedback voorzag.
- Tatjana van Herpen, omdat ze een goede kritische vriend was die mij de afgelopen jaren veel tips en trucs heeft geleerd van het onderwijs.
- Yvette van Lieshout, omdat ze als kritische vriend veel goede feedback gaf, met al mijn vragen bij haar terecht kon en altijd fijn met haar samen heb kunnen werken.

Bedankt allemaal!

Literatuurlijst

- Baarda, D.B. Goede, M.P.M. de, Kalmijn, M. p/a (2010). *Basisboek enquêteren en gestructureerd interviewen*. Groningen: EPM
- Cauffman, L. & Dijk, D.J. van (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom Onderwijs
- Centrum School en Veiligheid (2011). *Typisch jongensgedrag! En dus ...?!*. Verkregen op 17 december 2011, via <http://www.schoolenveiligheid.nl/aps/School+en+Veiligheid/CSV-infobladen/agressie+en+geweld/typisch+jongensgedrag.htm>
- Furman, B. (2007). *Kids' Skills. Op speelse wijze vaardigheden ontwikkelen bij kinderen*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Furman, B. (2010). *Kids' Skills in actie!*. Huizen: Uitgeverij Pica
- Golly, A. & Sprague, J. (2011). *Positive Behavior Support, Goed gedrag kun je leren!*. Meppel: Ten Brink.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant
- Hellings, M. (2012). *Vaardighedenboekje*. Berlicum
- Janson, D (2007) 'Van wie is het handelingsplan', Volgens Bartjens.... Jaargang 26, nr. 3
- Janssens, H. (1995). *Gedrags- en werkhoudingsproblemen & zorgverbreding*. Doetichem: IJsselgroep SON.
- Jong, P. de, Berg, I.K. (2004). *De kracht van oplossingen*. Amsterdam: Harcourt Assessment BV.
- Kallenberg, T., Koster, B., Onstenk, J. & Scheepsmma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek* Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhof
- Kemmeren, F. (2012). *Module GS06 brede aanpak gedrag*. Den Bosch: Fontys OSO
- Kolb, D et. Al (1974). *Changing Human Behaviour: Principles of Planned Intervention*, New York
- Naald, P. van der (2006). *Buiten spelen is leerzaam en goed voor kinderen*. De stentor (tijdschrift), 8 maart 2006

- Pameijer, N., van Beukering, T. de Lange, S., (2009) *“Handelingsgericht werken: een handereiking voor het schoolteam. Samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag.”* Leuven / Den Haag, Acco
- Stichting Inclusief Onderwijs (2011), *Visie*. Verkregen op 15 december 2011, via <http://www.inclusiefonderwijs.nl/visie.php>
- Technical Assistance Center on Positive Behavioral Interventions and Supports (2012) *School-wide PBS*. Verkregen op 5 maart 2012, via <http://www.pbis.org/school/default.aspx>
- Wikipedia (2012) *Validiteit*. Verkregen op 2 mei 2012, via <http://nl.wikipedia.org/wiki/Validiteit>

Bijlagen

Bijlage 1 Toestemmingsformulier

BEWIJS VAN TOESTEMMING

Naam Ouder :
Adres :
Postcode/woonplaats :
Telefoonnummer :

Naam van het kind :
Geboortedatum :

Geachte heer/mevrouw,

Hartelijk dank voor het feit dat u toestemming heeft willen verlenen voor de deelname van uw kind aan het meesterstuk van Marloes Hellings. Er zullen geen namen vermeld worden in het onderzoek.

Teneinde de mogelijkheid te hebben het meesterstuk op de internetpagina hbo-kennisbank.uvt.nl te plaatsen en mogelijk ook op andere wijze ten behoeve van educatieve doeleinden te (doen) gebruiken verzoeken wij u vriendelijk deze brief voor akkoord te ondertekenen.

Met ondertekening van deze brief verkrijgen Marloes Hellings en Fontys OSO het recht de deelname te gebruiken in het genoemde project en/of andere projecten en de deelname ook op andere wijze openbaar te (doen) maken en te (doen) verveelvoudigen.

Wij maken u er graag op attent dat het te allen tijde gaat om niet commerciële verspreiding voor educatieve doeleinden conform de taak en missie van Fontys OSO.

VOOR AKKOORD, HANDTEKENING:

Datum:

Ik dank u nogmaals voor de samenwerking.

Met vriendelijke groet,
Marloes Hellings
Gedragsspecialist i.o.

Bijlage 2 Centrum School en Veiligheid

- ☐ Stel duidelijke omgangsregels waar iedereen (leerlingen én docenten) zich consequent aan houdt.
 - ☐ Beloon goed gedrag direct, bijvoorbeeld door een compliment, dan is het effect het grootst.
 - ☐ Negeer ongewenst gedrag niet.
 - ☐ Laat consequenties altijd direct op het gedrag volgen.
 - ☐ Bespreek daarna samen met een leerling na wat er fout ging en benoem welke reactie beter zou zijn geweest.
 - ☐ Belicht hierbij de situatie vanuit de verschillende betrokken partijen.
 - ☐ Betrek hem/haar zelf bij het bedenken van een aanpak: bespreek wat voor hem/haar werkt en wat hij/zij fijn vindt.
 - ☐ Spreek samen af waarmee gedrag beloond en gestraft kan worden.
 - ☐ Jongens houden van competitie; werk met competitieve opdrachten.
- (Centrum School en Veiligheid, 2011)

Bijlage 3 Stappenplan Kids' Skills

De 15 stappen van Kids' Skills

Stap 1 Problemen vertalen in vaardigheden

Problemen pellen – de vaardigheid zoeken die achter het probleem schuilgaat

Als een kind meerdere problemen heeft

Complexe problemen opsplitsen

Iets kunnen is niet hetzelfde als ergens mee ophouden

Van niet naar wel

Stap 2 Het eens worden over de vaardigheid die geleerd moet worden

Tip 1 Breng Kids' Skills in praktijk met een groep kinderen

Tip 2 Praat in termen van 'we' in plaats van 'ik' als je een vaardigheid voorstelt

Tip 3 Onderhandel met het kind

Tip 4 Laat kinderen elkaar helpen zoeken naar de vaardigheden die zij moeten leren

Stap 3 De voordelen van een vaardigheid onderzoeken

Motivatie – waaruit bestaat dat?

Wat betekent 'voordeel'?

Iedereen kan een bijdrage leveren

Stap 4 De vaardigheid een naam geven

Kinderen ontleen namen aan helden

Stap 5 Een totemfiguur kiezen

De totemfiguur beschrijven

Hoe helpt de totemfiguur het kind?

Stap 6 Supporters werven

Wie kunnen er supporter worden?

Hoe vraagt het kind iemand om supporter te worden?

Stap 7 Meer zelfvertrouwen geven

Hoe je kinderen meer zelfvertrouwen kunt geven

Hoe je goede redenen kunt aanvoeren waarom je er vertrouwen in hebt

Stap 8 Plannen maken om het te vieren

Wat is 'vieren'?

Iets vieren met een grote groep kinderen

Als een kind het niet wil vieren

Ook oudere kinderen vinden het leuk om iets te vieren

Stap 9 De vaardigheid omschrijven

Laat eens zien hoe je het gaat doen

Laten we het eens proberen

Stap 10 Naar buiten treden

Het is veel gemakkelijker om te praten over vaardigheden die geleerd moeten worden dan over problemen die moeten worden opgelost

Naar buiten treden beperkt vooroordelen

Hoe ver ga je met naar buiten treden?

Hoe treed je naar buiten?

Stap 11 De vaardigheid oefenen

De beste manier om een vaardigheid te oefenen is door het te doen

Laat het kind ideeën aandragen voor het oefenen van de vaardigheid

Hoe vaak moet het kind oefenen?

Kleine stapjes

Succesdagboek

Zorgen dat het kind genoeg energie heeft om te blijven oefenen

Driewerf hoera

Complimentjes via-via

Prijzen is een teamsport

Stap 12 Geheugensteuntjes bedenken

Omgaan met frustratie en teleurstelling

Hoe je het kind bij de les kunt houden

Kinderen kunnen elkaar bij de les houden

Stap 13 Vieren dat het gelukt is

En als een kind zijn vaardigheden nou niet leert?

Wat het betekent om iets te vieren

Mensen bedanken

De positieve effecten van een bedankje

Stap 14 De vaardigheid aan anderen doorgeven

Onderwijzen is ook leren

Door anderen te bedanken krijg je een betere reputatie en meer waardering

Kinderen zijn geboren onderwijzers

Stap 15 Op naar de volgende vaardigheid

Zelfvertrouwen

Vaardigheden die nog op hun beurt wachten

Bijlage 4 Eind enquête

Enquête buitenspel

(eindmeting)

Hoe vind je het buitenspel gaan?

- ☐ Goed
- ☐ Redelijk
- ☐ Slecht

Wat vind je van voetbal?

- ☐ Leuk
- ☐ Ik doe mee omdat anderen het spelen
- ☐ Speel iets anders

Hoe vaak is er ruzie tijdens de pauze?

- ☐ Elke dag
- ☐ Meerdere keren per pauze
- ☐ 1x per week
- ☐ Alleen tijdens voetbal

Hoeveel ruzie is er tijdens het voetbal in één pauze?

- ☐ geen
- ☐ 1 keer
- ☐ 2 keer
- ☐ Meerdere keren

Zijn er regels tijdens de pauze?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Zo ja, welke?

.....

.....

.....

Zijn er regels tijdens het voetbal die jullie zelf hebben gemaakt?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Zo ja, welke?

.....

.....

.....

Wat zou je willen behouden van wat goed gaat nu?

.....

.....

.....

.....

.....

Zou je het buitenspelen nog willen verbeteren?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Zou je het voetballen nog willen verbeteren?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Wat wil je nog verbeteren?

- ☐ Duidelijke regels
- ☐ Oefenen hoe je fijn buiten speelt
- ☐ Juf die rondloopt en oplet
- ☐ Iets anders, namelijk

.....

.....

Bijlage 5 Matrix observatie

In de linker kolom staan de vragen die de onderzoeker heeft geobserveerd. In de tweede kolom van observatie 1 staat de beginmeting. In de derde en vierde kolom staan de tussenobservaties en in de vijfde kolom staat observatie 4 en dat is de eindmeting.

Observaties tijdens het voetbal				
	Observatie 1	Observatie 2	Observatie 3	Observatie 4
Hoe verloopt het teams kiezen?	Wie het hardst roept en het is onduidelijk voor de anderen.	2 leerlingen kiezen en iedereen accepteert het.	Discussie over goals en teams en als laatste Iln buiten komt worden de teams in overleg bepaalt.	5 minuten discussie over teams, omdat 1 leerling het wil regelen.
Wie bepaalt de teams?	2 leerlingen	2 leerlingen	Allen	1 leerling
Hoe wordt een vrije trap bepaald en genomen?	Bij een overtreding mag iedereen een penalty nemen.	Overtreding is vrije trap behalve als het bij de keeper gebeurd is penalty.	Overtreding is vrije trap behalve als het bij de keeper gebeurd is penalty.	Overtreding is vrije trap behalve als het bij de keeper gebeurd is penalty. 1 persoon eist de vrije trappen op.
Wat gebeurt er bij een doelpunt?	Veel commentaar op elkaar	Een leerling wordt boos en een andere leerling zegt; "geen ruzie" en de jongen wordt rustig.	Er wordt iemand anders keeper hebben ze van tevoren afgesproken. Accepteren het goed.	Het wordt geaccepteerd en iedereen speelt weer verder. 1 leerling moppert nog even na.
Hoe reageert men tijdens het	Veel negatief commentaar	Positief met veel complimenten	Geen ruzie, maar wel gesprek over	Ze geven elkaar complimenten en

spel op elkaar?	op kinderen die een 'foutje' begaan.	naar elkaar toe.	wisseling van teams. Ze moedigen elkaar af en toe aan.	moedigen elkaar aan. 1 leerling is negatief in zijn reacties.
Wat doen ze als de bel gaat?	3 leerlingen discussiëren na over het spel en de andere gaan bij de muur staan.	Ruimen op en gaan allemaal bij de muur staan.	Op 1 leerling na gaat iedereen bij de muur staan.	Ruimen op en gaan bij de muur staan.
Hoe reageren ze op elkaar aan het einde van het spel?	Discussie over het spel en er wordt nog geschopt.	Kletsen na over het spel.	Er wordt na de bel nog gescoord en die tellen ze niet meer. Iedereen accepteert dat.	Er is niets meer gezegd over het spel.
Hoe verloopt het naar binnen gaan?	Rumoerig en er wild met jas weghangen. In de klas gaat het nog door.	Lopen rustig naar binnen en hangen rustig hun jas weg.	Ze kletsen nog na over de teams en hoe het de volgende keer beter kan.	Rustig
Algehele sfeer (eerste reactie observant)	Ruzie en veel strijd onderling	Geweldige pot om naar te kijken!	Ze hebben veel lol na een moeilijke start.	Gezellig potje voetbal na discussie over teams.